

Göç Seminerleri Serisi

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK EĞİTİM HİZMETLERİ

Ercan Demirci

Göç Politikaları Merkezi

Ankara-2018

About MPC

The Migration Policy Center (MPC) of Ankara Yıldırım Beyazıt University was established in 2015 for monitoring and following migration and human mobilities, designing and conducting research and projects on this area and publishing reports.

GPM Hakkında

Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (GPM) 2015 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi bünyesinde göç ve insan hareketliliklerini izlemek, takip etmek; bu konularda araştırmalar, projeler hazırlamak, yürütmek ve raporlar hazırlamak üzere kurulmuştur.

AYBÜ MPC

2018©All Rights Reserved. No part of this report may be reproduced, copied or transmitted in any form or by any means, electronic or printed, without the permission of the Migration Policy Center. The views expressed in this report are the author's own and do not necessarily reflect the Center's stance or policy.

AYBÜ GPM

2018©Tüm Hakları Saklıdır. Göç Politikaları Merkezinin izni alınmadan kısmen veya tamamen elektronik veya basılı olarak çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz. Raporda belirtilen görüşler yazara aittir ve Merkez'in görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Adres: Güvenevler Mah. Cinnah Cd. No:16 ANKARA
Tel: 0312 906 10 95
email: gpm@ybu.edu.tr

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK EĞİTİM HİZMETLERİ

Konuşmacı: Ercan Demirci¹

**Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Göç Politikaları Merkezi**

¹ Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı- 28 Şubat 2018 / AYBÜ Cinnah Yerleşkesi Konferans Salonu

Yöneticiden,

BMMYK verilerine göre dünyada yerinden edilen insanların yarısını çocuklar oluşturmaktadır. Savaş ve sürgünlerin neden olduğu yerinden edilmelerin en çok acısını çeken çocuklar, toplumun en zayıf ve en yüksek risk altındaki grubunu oluşturan kesimdir. Diğer taraftan savaş ve sürgün gibi olayların neden olduğu travmaların çocuklar üzerindeki etkisi yetişkinlere nispetle çok daha kalıcı ve derin olabilmektedir.

2011 yılının Nisan ayında Hatay – Öncüpınar kapısından 254 kişilik ilk Suriyeli kabile geldiğinde, gelenlerin sayısının üç yıl sonra 1,5 milyona, altı yıl sonra ise 3,5 milyona erişeceğini hiç kimse tahmin edemezdi. Aradan geçen yedi yılın sonunda Suriyelilerin ne zaman ülkelerine dönecekleri ya da dönüp dönemeyecekleri bilinmez bir soru olarak önümüzde duruyor.

Türkiye, Suriye krizinin ilk çıktığı günlerden bugüne kadar “açık kapı” politikası uyguladı. Türkiye, 2015 yılının başı itibarı ile dünyanın en büyük mülteci stok ülkesi haline gelmesine rağmen ortaya çıkan krizi yönetme iradesinden vazgeçmedi. Giderek artan sığınmacı sayısına rağmen yabancılara ve iltica mevzuatına dair yasal düzenlemelere 2013 yılının ortasında hız verdi. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndan sonra çeşitli alanları düzenleyen yönetmelikler ardı ardına çıkarıldı ve yasal boşluklar önemli ölçüde giderildi.

Bu arada “geçicilik” üzerine geliştirilen politikalar da “kalıcılık” eksenine doğru kaydı ve artık Suriyelilerin geri dönemeyecekleri ihtimaline göre uygulamalar geliştirilmeye başlandı.

Bu uygulamaların en önemlilerinden birinin de şüphesiz eğitim alanında yapılmaya çalışılanlar olduğu söylenebilir. 2015 yılına kadar geri dönecekleri üzerine yapılan planlamalardan, Suriyeli çocukların süratle okullara kazandırılmasına yönelik politikalara geçildi. 2018 yılı itibarıyla 1 milyona yaklaşan okul çağındaki Suriyelilerin okullaşma oranı %60’ların üzerine çıktı. Yapılması gereken pek çok işin yanında ortaya çıkan tablonun önemli bir başarı olduğunu teslim etmek gerekir.

Göç Politikaları Merkezi olarak düzenlediğimiz konferans serisinde, Suriyeli çocukların eğitim gündemini uygulama açısından karar mekanizmasındaki en yetkili isimlerden biri olan MEB Müsteşar Yardımcısı Sayın Ercan Demirci’nin paylaşımlarını kaydetmenin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Dr. Öğr. Üye. A. Zafer SAĞIROĞLU
AYBÜ- Göç Politikaları Merkezi
Müdür

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE YÖNELİK EĞİTİM HİZMETLERİ

Türkiye’de Suriyeli mevzusu konuşuldu, tartışıldı ve aslında bu mevzunun konuşulması ve tartışılması kendimizle alakalı bir sorgulamaya da neden olmuştur. Türkiye yüzyıllardır mültecilik olgusu ile muhatap ve biz bu coğrafyanın insanları mülteciliği, mazlum olmayı, mağdur olmayı biliyoruz. Bu durum sadece Suriyeliler üzerinden yaşadığımız bir tecrübe değildir. Daha öncesinde Iraklılarla, Afganlılarla, Bosnalılarla ve Balkan göçmenleriyle yaşadık diyebiliriz.

Göç olgusu, tarihi şekillendiren üç-dört unsurdan bir tanesidir. Sadece tarihi şekillendirmez aynı zamanda siyaseti oluşturur, sosyolojiyi şekillendirir, ekonomiyi belirler. Hayatın hemen hemen bütün alanlarına nüfuz eden bir gerçekliktir. Dolayısıyla göç olgusu çok kompleks bir şeydir ve bugüne ait bir gerçeklik değil insanlık var olduğundan bu yana bulunan bir gerçekliktir.

Göçü şekillendiren unsurlar dediğimizde başta aklımıza gelen insanların arayışlarıdır. Yeri geldiğinde siyasal birtakım çatışmalar, yeri geldiğinde dini birtakım değişiklikler ve bunun getirdiği çatışmalar göçün nedenleri arasında yer almaktadır.

Ortadoğu özelinde Anadolu coğrafyası dünya haritasına baktığımızda iradi veya gayri iradi göç yollarının kesişim noktalarından bir tanesidir ve belki de en önemlisidir diyebiliriz. Hem Doğu-Batı açısından hem de Kuzey-Güney açısından bizim coğrafyamız yüzyıllardır göçü tecrübe ettiğimiz bir alandır.

Göç yönetilmesi gereken bir şeydir. Yüklenilmesi, tahammül edilmesi ile bizim üstesinden gelebileceğimiz bir gerçeklik değil, yönetmek zorunda olduğumuz bir gerçekliktir. Bu durumu müteakip göçle muhatap olan gerçeklik devletse, devletin göçle olan ilişkisi göçü

yönetmek üzerine olması gerekmektedir. Göç tabiatı itibariyle su misali yönetilmesi gereken bir şey olup, yönetilemediği takdirde bir avantaj olup, yönetilemediği veya yönetilmediği takdirde bir dezavantaj durumuna dönüşecektir. Dolayısıyla göçe sosyal zeminde bakarken farklı bir dil kullanabiliriz. Bu dil Ensar-Muhacir dili, yardımlaşma dili; insani hassasiyetlerden kaynaklanan tavırlar ve eylemler olabilir. Fakat devlet muhatap olduğunda devletin göçe yaklaşımı yönetmek üzerine odaklı olmaktadır. Devlet göçü yönetebildiğinde hem göçün sahiplerini hem muhataplarını faydaya sürükler. Türkiye'deki Suriyeliler meselesini de bu gerçeklik üzerinden takip etmemiz gerekmektedir. Eğer sürdürülebilir bir ilişki ve fayda istiyorsak Suriyeliler meselesine "pragmatizmle" yaklaşmamız gerekir. Bu pragmatizm hem göçün muhatapları açısından hem de göçün gerçek taşıyıcısı olan insanlar açısından oldukça önemlidir. Bu yol izlenmediği takdirde bizim göç ile ilişkimiz sürdürülebilir olmayacaktır.

2011'de Dera bölgesinde başlayan bir demokrasi arayışı, insan hakları arayışı bizleri bugünlere getirdi. Bu durum Suriye açısından bir müstakil gerçeklik miydi, değildi. 2000'li yıllarla beraber 11 Eylül'ün tetiklediği bir süreç vardı, fakat daha öncesinde şekillenen bir gerçeklik de bulunmaktaydı. Bu zincirin 2011'de Suriye'ye, İran'a belki de Türkiye'ye geleceğini biz biliyorduk. Çünkü bir proje vardı ve bu proje halka halka gerçekleşiyordu. Fas, Tunus, Cezayir, Mısır ve Yemen'den itibaren bu hikâyenin Suriye ile alakalı olacağını da düşünmekteydik. Bu görüntüde bir demokrasi, insan hakları arayışıyla alakalı bir eylemsellikti. Fakat bu durumu sadece bu nedenlerle açıklamak hakikati yok saymak olacaktır. Hakikat bunun çok ötesinde, kompleks bir şeydir. 2011'de Dera bölgesinde başlayan olaylar zamanla Halep'e yansıdı ve orada şekillendi. Halep'ten büyük şehirlere kaydı ve büyük şehirlerde kendini gösterdi ve Şam'a kadar ulaştı. Şam'a kadar ulaşmasıyla beraber bu gerçekliğe artık bir sokak eylemselliği ile değil, bir iç savaş olarak yaklaştık. Suriye içerisindeki iç savaş gerçekliği, bir süre sonra kendi içerisinde hesaplaşma savaşı şeklinde değişti. Gerçeklik bu

durumla da sınırlı kalmamıştır. 2015 yılına geldiğimizde Suriye meselesi uluslararası bir hesaplaşma haline geldi. Dolayısıyla belki global bir savaşın meydanı olarak kendini tezahür etti. Bu durumu müteakip farklı göç dalgaları ile muhatap olduk. Bu göç dalgalarının gerçekliğinde ise biraz önce bahsetmiş olduğum aşamalar yer almaktadır.

Suriye ile olan geçmişimize rağmen, dostane bir ilişkimiz bulunmaktaydı. 1946-1947 yıllarından itibaren bir rejim bulunmaktaydı. Bu rejim Esad ailesi ile beraber farklı bir forma girmiştir. Esad ailesi ile birlikte bir demokratikleşme temayülü karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılında başlayan olaylara karşı devlet olarak, dışişleri bakanımız başta olmak üzere Esad rejimi ile çeşitli temaslar kurulmuştur. Esad rejimine toplumun demokrasi ve insan hakları arayışı taleplerine makul tepkiler vermesi gerektiği sebepleri ile birlikte izah edilmesi ve ikna edilmeye çalışılması ile bir süreç oluşturulmuştur. Suriye rejimi hem Türkiye’de hem Suriye’de hem de farklı yerlerdeki Arap ülkelerindeki toplantılarda uyarıldı ve bu hikâyenin resitali anlatıldı. Fakat Suriye rejimi sokak hareketine karşı nasıl bir davranış sergilediyse bu hareketliliğe karşı da aynı şekilde davranış sergilemiştir. Bu durumun ardından yaşanan hareketlilik hem Suriye rejiminin hem de Türkiye’nin kontrolü dışına çıkan bir gerçeklik haline almasına yol açmıştır ve bir sorun haline gelmiştir.

2012 yılında Dera ve Halep’teki çatışmalar neticesinde 14.000 kişiden oluşan bir kitle sınırlarımıza gelmiştir. Bu durum neticesinde gelenlerin insani bir davranış sergilenerek karşılanması gerektiği düşünülerek açık kapı politikası izlenmiştir ve sınırlarımız gelenlere sonuna kadar açık hale gelmiştir. 2013 yılına geldiğimizde sınırlarımızdaki insan sayısı üzerinden sınırlarımız içindeki çatışmayı anlamak için bir veri ile muhatapız. 2013’e bakıldığında nüfus 2012 ile kıyaslanmayacak bir şekilde büyüdü ve 224.000 seviyesine geldi. Bu durum ile alakalı olarak Dışişleri bakanımız başta olmak üzere yetkililer sınırlarımızdaki bu nüfus ile alakalı olarak, “Bu rakam 250.000 olduğu takdirde bizim için de bir kriz demektir.”

şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamanın ardından 2013'te 250.000 civarında bir nüfus ile kendi krizimizi yaşadık. Aynı zamanda 2013'te Suriye'nin bölgesel bir çatışma alanı haline gelmesiyle beraber kontrolü olmayan bir hikâye olduğu ortaya çıkmıştır. Daha öncesinde Irak'ta Sünni Arapların geleceğinden ümitsizliğe düşmesiyle beslenen El Kaide ve onun sızıntısı olan DEAŞ yaklaşımı ve oluşumu bir örgütlenmeye doğru gitti. Daha sonrasında bu oluşumlar Suriye'yi bir imkân olarak görerek örgütlenme halinden devletleşmeye doğru gitti. Bu durumu müteakip Suriye'de yaşanan olaylar daha da karmaşık bir hale gelmiştir. Aynı zamanda Suriye uluslararası müdahaleye de açık hale gelmiştir.

2014 yılına gelindiğinde sınırlarımızdaki nüfus 1.500.000 sayısına ulaşmıştır. Bu sayı Türkiye için oldukça radikal bir rakamdır. Savaş öncesindeki Suriye nüfusu yaklaşık 20.000.000'dur. Bu çerçevede bizim sınırlarımızdaki nüfusu değerlendirdiğimizde oldukça büyük bir rakamdır. Savaş sonrası göçten sadece biz etkilenmedik. Sosyoekonomik durumu iyi olan Suriyeliler 2011-2013 yılında kararlarını vererek göç etmişlerdir. Suriye'de başta sermaye sirkülasyonu daha sonrasında nüfus sirkülasyonu gerçekleşmiştir. Toplamda Suriyelilerin eliti diyebileceğimiz 100.000 kadar bir nüfusun bu süreç içinde Suriye'yi terk ettiğini biliyoruz. 250.000 bin civarında bir nüfusla muhatap olduğumuzda aslında bunun 100.000'i Avrupa'ya göç etmek için sınırlarımıza gelmiştir. Bu kişiler kendi vizeleriyle, turist vizeleri veya ticari ilişkileri ile Avrupa'ya geçişlerini sağlamışlardır. Kendi kariyerleri ile alakalı gerçeklik onları oraya taşımıştır. Türkiye, sınırlarında 1.500.000 kişi ile muhatap olduğu sırada Lübnan, Ürdün ve Mısır da kendi sınırlarında Türkiye'deki kadar olmamakla birlikte belli bir nüfusla muhatap olmuşlardır.

2015 yılına gelindiğinde sınırlarımızdaki nüfusta yaklaşık 1.000.000 artış gerçekleşti. 2015 yılı Avrupa için kriz yılı olarak görülmekte ve tanımlanmakta; Türkiye'de ise kriz yılı 2011'dir. 2013-2014'te DEAŞ bir devlet olma iddiası içerisine girmiştir. Irak ve Suriye'de

kalmakla yetinmeyip Avrupa'yı da birtakım eylemlerle tehdit etmiştir. Bu durum Suriye'yi uluslararası müdahaleyi gerektiren bir konuma düşürmüştür. ABD, Rusya ve İran'ın konuya müdahil olmasıyla birlikte Suriye uluslararası bir hesaplaşma arenasına dönüştürüldü. 2015 yılında yaşanan çatışmalar nedeniyle insanlar savaşın bitmeyeceği gerçeği ile yüzleşerek ülkesinde ise ülkesini, sınır ülkelerde ise başka ülkelere gitmenin yolunu aramaya başlamıştır. Dolayısıyla bu ümitsizlik ve bu ümitsizliğin neticesinde oraya çıkan karar, Suriyelilerin ülkelerinden komşu ülkelere, komşu ülkelerde iseler daha ayrı bir gelecek için Avrupa ülkelerine ve Batı ülkelerine geçişine neden olmuştur. Bu geçişler üç rota oluşturmuştur. Birincisi Akdeniz üzerinden Fas, Cezayir, Tunus, Libya üzerinden Avrupa'ya geçiş; ikincisi, Anadolu üzerinden Avrupa'ya geçiş; üçüncüsü ise Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya geçiş. Bu geçiş güzergâhlarından en niteliklisi Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçen yoldur.

2015 yılı ve 2016 yılının bir kısmında gelen göçleri taşıyabilme gücümüze bakıldığında bu yıllar mecalimizin yetmediği bir dönem olarak değerlendirilebilir. Bu durumu müteakip sınırlarımız içindeki Suriyeli nüfusunu kontrol edemeyecek seviyede bir kitleyle muhatap olduğumuzu söyleyebiliriz. Resmi rakamlara göre var olan Suriyeli nüfusu 2.500.000 olarak kayda geçerken, Türkiye içindeki bu nüfus oldukça ciddi bir rakamdır. Yine bu nüfus Suriye içerisinde düşünüldüğünde de çok radikal bir nüfustur.

Böyle bir ortamda Avrupa sınırlarına giden Suriye nüfusu ile Avrupalılar ilk defa Suriyelileri bir mesele olarak ele almaya başladı. Maalesef Avrupa Birliği üyeleri hem Irak olayında hem Bosna Hersek olayında hem de Balkanlardaki birçok çatışmada nasıl ki siyasal anlamda sınıfta kaldıysa Suriye meselesinde de 2016'ya kadar siyasal anlamda da sosyal anlamda da hiçbir şey yapmayarak sınıfta kalmıştır. Kendi sınırlarında doğan bir nüfusla beraber bu mevzunun çözümüyle alakalı tampon ülkeler ile masaya oturma ihtiyacı duydular. Özelde Türkiye, Lübnan ve Ürdün ile genelde Irak ve Mısır ile görüşmeler yapıldı. Türkiye'nin

18 Mart'ta oturduğu masa aslında 2015 yılında yaşanan krizin neticesinde bu göç akınına durma çabasının bir sonucudur. Bu sonuç Avrupa Birliği için bir panik hali, Türkiye için ise hazırlıksız yakalandığı bir masayı ortaya çıkarmıştır ve Türkiye bunun travmalarını hala yaşamaktadır.

2016'dan 2018'e gelindiğinde Türkiye içerisindeki nüfus 3.500.000 olmuştur. Savaş ve çatışmalar 2015'e kadar yüksek oranda yaşanmamakla beraber savaşın kısa bir süre içerisinde bitmeyecek olmasının öngörülmesi, savaş bitse dahi bu ülkenin 10-15 sene içerisinde ayağa kalkamayacağı öngörüsü ciddi bir nüfus sirkülasyonuna neden olmuştur. Resmi kayıtlarda şu anda Suriye nüfusu yaklaşık %60'ı ya ülke içerisinde ya da ülke dışına sirkülasyon yaşamıştır. Yine resmi kayıtlara göre 6.500.000 insan Suriye dışına göç etmiştir. Suriye de kalan insanlar da ülke içerisinde güvenli gördükleri yerlere -şehirde ise köylere- gitmişlerdir.

Türkiye'de 3.500.000, Ürdün'de 1.000.000 civarında, Lübnan'da 600.000 civarında Mısır ve Irak'ta ise 300.000-400.000'e yakın Suriyeli nüfusu bulunmaktadır. Bu ülkeler "tampon ülke" olarak adlandırılmaktadır.

Göç yönetilmesi gereken bir şey olmasına rağmen göçü yönetmek hususunda başkaları ile kıyaslandığında çok iyiyiz ama gerçeklik dikkate alındığında birtakım problemlerimiz mevcuttur. İç göç bizim yönetmekte çok da başarılı olamadığımız bir konudur. Bu durumu müteakip iç göç hem siyasal anlamda hem de ekonomik anlamda bedeller ödediğimiz bir gerçekliktir. İç göç Türkiye'de çoğunlukla Güneydoğu'dan olmak üzere kısmen Kuzeydoğudan olur ve İstanbul'a doğru meylederek haritamızdaki yolu açığa çıkarır. Bu durum Millî Eğitim açısından da düşünüldüğünde devletin planlama hususunda zorluk yaşadığı iller ve yerleşkeler demektir. Millî Eğitim Bakanlığı, Suriyelilerden bağımsız olarak haritada görülen yerlerde derslik, insan kaynağı planlamasında lojistik anlamda her zaman sorun yaşamıştır. Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Adana, Mersin, Konya'nın belirli merkez ilçeleri, Ankara'nın merkez ilçeleri,

Bursa, Kocaeli, Yalova ve İstanbul'un belli başlı yerleri her zaman sorun teşkil eden yerlerdir. Çünkü buralarda öngörülemeyen bir nüfus sirkülasyonu vardır. Bundan dolayı da planlama yapmakta zorluk yaşamaktayız. Böyle bir iklimde Suriyeliler de bu yolları tercih etmişlerdir. Türkiye'de iç göçün sebebi olan insan kitlesi hangi sebeplerle, hangi unsurlarla bu yolu tercih ettilerse, Suriyeliler açısından da bu yolun benimsenmesinin arkasındaki gerçeklik burada yer almaktadır. Bu gerçeklikler daha çok sosyoekonomik gerçekliklerdir. Millî Eğitim Bakanlığı 2014'e kadar meseleye bütün kamu kurumları gibi "Suriye savaşı bitecek ve Suriyeliler ülkelerine geri dönecekler." şeklinde bir yaklaşım benimsedi. Suriyelilere olan yaklaşım bu şekilde olduğu için alınan tedbirler geçici oldu. Bu durumu müteakip eğitim ile alakalı gerçekliği STK'lar yürütmüştür. Diyanet Vakfı ve Kızılay başta olmak üzere meselenin insani tarafında olan kurum ve kuruluşlar, STK'lar barınma ve sağlıkla ilgili ihtiyaçları giderirken eğitimle alakalı ihtiyaçları da giderme gerekliliği görmüşlerdir. Bu durumu müteakip bu alanda baskın hale geldiler. Millî Eğitim Bakanlığı yerelde STK'lar ile iş birliği içerisinde süreci yönetmiştir. Çünkü bu şekilde yönetilmesi oldukça makuldü. Bu şekilde yönetilmesinden kastedilen şey ise Suriyeliler kendi ülkelerine kısa bir süre içerisinde döneceklerse, ki dönecekler, o zaman ülkelerine döndüklerinde çocuklar yarıda bıraktıkları eğitime direkt adapte olsunlar anlayışıdır. Dolayısıyla Türkiye bu durumla kendi sınırları içerisinde bir taviz vermiştir. Arapça eğitim verilen, Suriyeli öğretmenlerin istihdam edildiği, sivil alanda teşekkül eden ve organize eden bir konsept ortaya çıkmıştır. Bu konseptte Türkiye 2014 genelgesi ile beraber Geçici Eğitim Merkezi ismini vermiştir. Geçicilik burada mental bir muhbirdir. Suriyelilerin geçici olduğu konusuna sadece Millî Eğitim Bakanlığı değil bütün sektörler geçici olarak yaklaşmıştır ve buralarda geçicilik temel bir kavram haline gelmiştir. Göç mevzusunu yakalamak, yönetmek ile alakalı yaklaşımımız geçicilikten kaynaklanmaktadır. Fakat 2015'e gelindiğinde bu paradigma çökmüştür. Bu durum bir paradigma mıydı, değildi. Fakat bir

paradigma olduğunu varsayarsak bu paradigma çökmüştür. Çünkü 2015'teki kriz savaşın kısa süre içerisinde bitmeyeceğini, bitse dahi bu insanların kısa süre içerisinde ülkelerine dönmeyeceğini bizlere göstermiştir. Türkiye 2014'te oluşturulan dağınık eğitim sistemini kontrol altına alma teşebbüsünde bulundu. Bu sistem Millî Eğitim Bakanlığı bünyesine alınmaya çalışıldı fakat geç kalınmış bir hareketti. Çünkü birçok kurum ve kuruluş kendi geçici eğitim merkezini kurmuştu ve fiziki çevre, eğitim içeriği ve ilintileri ile birlikte sorunlu birimlerle muhatap olundu. 2014 genelgesi ile birlikte Millî Eğitim Bakanlığı bu sorunlu birimleri içerisine aldı. Çünkü bu durumu yönetebilmek onların içeriye alınmasını gerektirmekteydi. Bu durum bürokratik anlamda da büyük riskler taşımaktadır fakat yine de yapılması gereken en uygun çözüm yolu budur.

2015 yılı ve 2016 yılının başı itibariyle bütün kamu kurumları bu meseleyi tartışmıştır ve bu mevzunun geçici bir mevzu olmadığıyla yüzleşilmiş, daha radikal bir karar alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli çocukların buldukları ülkelerdeki eğitim sistemine entegrasyonunun onların geleceği açısından en doğru karar olduğu fikri karşımıza çıkmıştır. 2016-2017 eğitim öğretim yılı başlangıcından önce yaz ayında bu fikir uygulamaya konulmuştur. Bugün itibariyle Göç İdaresinden Millî Eğitim Bakanlığına ulaşan veri ile alınmış olunan bu kararın zorluğu göze çarpmaktadır. Bu karar verildiğinde muhatap olunan kitle 100.000'lere ulaşan bir kitleydi. Bu kitleyi derslik ve öğretmen sorunu olan demografik anlamda dilinin Türkçe olmamasından kaynaklı eğitimle alakalı pedagojik bir problem ve sosyokültürel problem yaşadığımız Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Adana ve Mersin gibi illerde karşılama kararı verdik. Türkiye açısından bu durum çok zor ve radikaldir. İşin kötü tarafı ise 3-4 senedir Türkiye'de olan Suriyeli öğrenciler Geçici Eğitim Merkezlerindeki eğitimden dolayı da Türkçe öğrenme hususunda imkân bulamamışlardır.

Bugün itibariyle okul çağı olarak nitelendirdiğimiz 5-17 yaş arasındaki nüfus toplam 976.000'dir. Bu rakam statik bir rakam değildir. 2017 Eylül itibariyle bu rakam 833.000'dir. Bu kitleyi okullaştırma iddiamız bulunmaktadır. Eylüldeki bu rakam ocak ayına gelindiğinde 870.000'e gelmişti. Şu anda Eylül ayı itibariyle muhatap olduğumuz sayı 976.000'dir. Oluşturulan istatistikler, grafikler Eylül ayı baz alınarak elde edilmiştir ve haziran ayına kadar geçerli olacaktır. Gerçek rakamın bu olmadığına Millî Eğitim Bakanlığı da farkındadır; bu rakam planlama açısından teknik bir gerçeklik olarak ele alınmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı açısından birinci zorluk okullaştırma kararıdır. Bu durumu müteakip 81 ilde değil zor bir lokasyonu olan 11 ilde okullaştırma kararı verilmiştir. İkinci bir zorluk ise Millî Eğitim Bakanlığına, Suriyelilerin okullaşma oranında %60'lara çıktığı ancak geri kalan %40'ın ne olacağı sorulmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus Suriye'den aldığımız nüfusun Kuzey Suriye nüfusu olmasıdır. Suriyelilerle eğitimiyle alakalı mukayesede eğitim sisteminin gücünden bahsedilmesi gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü Millî Eğitim Bakanlığı olarak Fırat Kalkanı bölgesindeki Suriye eğitim sistemini içeriden inceleme yetkisine sahibiz. Suriye eğitim sistemi dışarıdan bakıldığı gibi çok güçlü bir eğitim sistemi değildir. Birincisi, zaten diktatöryel rejimlerin genel karakteristiği sosyal bilimlerde zayıf olmaları ve rejimin benimsediği birkaç sektörün dışında çok da güçlü olmamalarıdır. Suriye'de de bu hakikat geçerlidir. İkincisi, Kuzey Suriye'deki demografisine bakıldığında burada Kürt, Türkmen ve Sünni Arap kitlelerinin bulunması ve buraların kırsal coğrafya olmasından dolayı Kuzey Suriye nüfusu okullaşma oranları ile Suriye nüfusunun çok altında olmasıdır.

Suriye'de savaş öncesinde durum nedir sorusu sorulduğunda bugünkü operasyonu hissedebilmek hususunda 2009 yılında okulöncesinde okullaşma oranı %9'dur. Bu durum, okulöncesi eğitimin bir lüks göstergesi ve ekonomik durumu iyi olanların bu eğitimi alabildikleri şeklinde yorumlanabilir. 2009 yılında okullaşma oranı ilköğretimde %92,

ortaokulda %66 ve lisede ise %26'dır. 2011 yılına gelindiğinde okulöncesi okullaşma oranı %12, ilköğretim %92, ortaöğretim %69'dur. Bu veriler Savaş başladıktan sonra ve bu savaş bir iç savaş haline geldikten sonra elde edilmiş olup bundan sonra nitelikli bir bilgiye ulaşılamamaktadır. %5,5 okulöncesi, %66 ortaöğretim, %46 ortaöğretim gibi bir zeminimiz bulunmaktadır. Bu ortalama içerisinde Kuzey Suriye ortalamaları yukarıya çıkaran değil, aksine ortalamaları aşağıya indiren bir durumdadır. Bir başka durum ise, Suriye eğitim sisteminde lise eğitimi zorunlu değildir. Sadece ilkokul ve ortaokul zorunludur. Suriyelilerin lise eğitimi anlayışı Türkiye'nin 1970-1980 yıllarındaki eğitim anlayışı gibidir. Dolayısıyla lise okullaşma oranı çok düşüktür. Ayrıca lise eğitimi içerisinde mesleki eğitim yoktur. Çünkü Suriyelilerde mesleki eğitim birçok Ortadoğu ülkesinde olduğu gibi informal, işyerinde eğitimidir. Okul ve meslek bir araya gelmemektedir. Dolayısıyla kırsal nüfusu dikkate aldığımızda Kuzey Suriyeli nüfusu Türkiye'ye geldiğinde %100 okullaşmamıştı. Genel toplam %80'lerde iken Türkiye'nin muhatap olduğu kitlede okullaşma oranı %66 oranındaydı. Burada savaşın tesirini göz önüne aldığımızda savaş kaynaklı uzun bir süre eğitim alamayan çocukların, savaşın geçim ile alakalı onlara ve ailelere getirdiği yük düşünüldüğünde bu oranlar daha da aşağıya iner.

Böyle bir ortamda Millî Eğitim Bakanlığı 2016'da eğitimde entegrasyon gibi çok radikal bir karar verildiğinde geçici eğitim merkezleri ve okullardaki öğrenci sayısı 300.000 ile sınırlıydı. Okullarda yaklaşık 40.000 öğrenci bulunmaktaydı. Bu bir politika değil, bir müsamahaydı. Diğer çocuklar ise geçici eğitim merkezlerinde Arapça eğitim almaktaydı. Öğretmenleri ise Suriye'deki okullarındaki öğretmenlerdi. Karar sonrası 2016-2017 yıllarında Suriye ile kıyaslandığında okulöncesinde 2017'de %32 2018'de yılında %38, ilkokulda 2017'de %94 2018'de %97, ortaokul 2017'de %46 2018'de %50, lise 2017'de %24 2018'de %23'tür. Lisedeki düşüşün sebebi sayının yükselmesi bu durumu müteakip oranın düşmesidir. Çünkü 2017 yılında 833.000 öğrenci ile muhatap iken 2018'de 946.000 öğrenci ile muhatap

durumdayız. Bu durum kayıt altına yeni alınan insanlarla ve göçün devam etmesi ile alakalıdır. Burada göçün hala devam ettiği gerçeğiyle yüzleşmiş bulunmaktayız. Bu sene itibariyle toplam 604.000 öğrenci ile muhatap durumdayız.

40.000'lerde olan okullarımızdaki Suriyeli öğrenci sayısını alınan karar sonucu minimum üç sene maksimum beş sene içerisinde her sene minimum 150.000 öğrenci almak kaydı ile bütün Suriyeli çocukların kendi sistemimize dâhil edilmesi hedeflenmiştir. 2017 yılında 150.000 öğrenci alındı, 200.000 sınırında öğrenci bırakıldı. Bu sene ise bu rakam 380.000 civarına gelmiştir. Buradaki en büyük zorluk bu kitle içerisindekilerin bir kısmı geçici eğitim merkezlerinde iki-üç sene eğitim görüyor olmasından dolayı altyapıları oldukça zayıf olması ve bir diğer kısmının da Türkçe bilmiyor olmasıydı. Böyle bir ortamda bu öğrencilerin sistemin içine alınacak olması durumunda okulların sosyolojik durumu da ele alındığında zor bir kitle ile muhatap olduğumuz sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü Şanlıurfa'da ve Gaziantep'te anadili Türkçe olmayan çocuklar kendi nüfusumuz içerisinde bulunmaktaydı. Zaten bunların eğitime dâhil olması oldukça zorken, Suriyelileri de bu sınıflara almak bizler için oldukça radikal bir durumdur. Dolayısıyla burada Türkçe eğitim bizler için en önemli başlık olarak karşımıza çıkar. Geçen sene ve bu sene itibariyle yürütmüş olduğumuz projeler itibariyle yaklaşık 400.000 bin civarındaki bir öğrencinin Türkçe eğitimiyle alakalı nitelikli bir süreç yürütülmüştür. Aynı zamanda geçici eğitim merkezleri ile ilgili de bir karar bulunmaktadır. Geçici eğitim merkezlerinin, sisteme dahil edeceğimiz öğrencilerin Türkçe eğitim alacakları telafi programlardan sonra Geçiş Eğitim Merkezleri durumuna geçilmesi planlanmaktadır. Tabelalar değiştirilmeden pratikte buralar Geçiş Eğitim Merkezleri adını almıştır. Burada Türkçe eğitimi minimum 15 saate çıkarılmış, ek olarak telafi programlar konulmuştur. Bu telafi programlarla sistem içerisine alınacak çocukların daha nitelikli bir şekilde sistemin içine girmesi sağlanmıştır. 2014-2015 yıllarında Suriyeli öğrencilerin eğitimi

konusunda çok büyük bir zorluk yaşansa da 2016-2017 yıllarında daha rahat bir politika izlenmiştir. Çünkü öğrenciler Türkçe eğitim alarak öğretime başlamıştır.

Lise eğitiminde grafiklerde de görüldüğü gibi bir zorluk yaşanmaktadır. Bu durum Suriye'deki alışkanlıklar, savaş, ailelerin sosyoekonomik durumu ve buna bağlı olarak çocukların aile ekonomisine katkı sağlamasının beklenmesi ile alakalıdır. Burada en büyük zorluğu kız öğrenciler yaşamaktadır. Çünkü Suriye'de kız çocuklarının erken yaşlarda evlendirilmesi gerektiği düşüncesi mevcuttur. Fakat Türkiye'de, Ürdün'de, Lübnan'da bu düşünce biraz da olsa engellenmiştir. Dolayısıyla Millî Eğitim Bakanlığı, 15 yaş üzeri özelde kız çocuklarının genelde de tüm çocukların okullaşmasıyla alakalı elinde bulunan yetkileri kullanmaya çalışmaktadır.

Türkiye'de bulunan Suriye toplumu sanıldığı kadar homojen bir toplum değildir. Siyasal, dini, mezhebi, etnik açıdan oldukça heterojen bir kitleyle muhatap durumdayız. Buna bağlı olarak eğitim konusunda iletişime geçmek istediğimizde tek bir insan tipiyle muhatap olamıyoruz. Dolayısıyla eğitime ikna etme hususunda kullanmış olduğumuz dil herkese hitap edecek hüviyette değildir. Bu, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yaşadığı en büyük zorluklardan biridir. Bununla beraber lise okullaşmasında kullanmış olduğumuz en önemli nitelikli araç teoride mesleki eğitimidir. Fakat biraz önce de ifade ettiğim gibi Suriyelilerin belleklerinde mesleki eğitim olmadığı için bu durum karşısında birçok teşvikle bu öğrenciler kazandırılmaya çalışılsa da çok da başarılı olunamamıştır. Örneğin, şu anda çıraklık eğitim merkezlerinde Suriyeli çocukları da kapsayan bir sistem oluşturulmuştur. 15 yaş ve üzeri çocuklar 5 gün boyunca bir işyerinde (kuaför, atölye...) çalışıyor. 1 gün okullara veya merkezlere gelip akademik eğitim almakta ve çalıştığı yerdeki maaşın 3/2'sini Millî Eğitim Bakanlığı vermekte ve sağlık sigortasını da yapmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı açısından devasa gibi görünen bir tedbir ötesinde nitelik taşımakla beraber mesleki eğitimde maalesef 6.000 sınırını aşamadık. Bu durum Suriyelilerin

mesleki eğitime karşı bakış açılarını ifade eden bir gerçekliktir. Fakat buna rağmen önümüzdeki sene ve ondan sonraki senelerde genel okullaşmayla beraber, öğrencilerin mesleki eğitimlerini en nitelikli şekle getirmek için Millî Eğitim Bakanlığı tedbirlerini almıştır.

Sadece öğrencilerin eğitimi değil, yaygın eğitim çerçevesinde halk eğitimlerde özellikle kadınlara yönelik hem mesleki eğitim hem rehabilitasyona ilişkin ihtiyaç duydukları birtakım aktiviteler hususunda çalışmalar yürütülmektedir. Bu noktada Millî Eğitim Bakanlığının ulaştığı çok önemli bir kitle vardır. Kamplar başta olmak üzere Suriye nüfusunun yoğunlaştığı yerlerde Halk Eğitim Merkezlerinde, Suriyelilere sunulan hizmetlere dair çok nitelikli bir ilgi ve alaka vardır. Fakat muhatap olduğumuz nüfusun büyüklüğü bu kitleye ulaşabilmemizi çok da mümkün kılmamaktadır.

Yükseköğretim konusuna bakıldığında YÖK, YTB ve STK'lar sürecin içerisinde yer almaktadır ve burada da birtakım teşvikler bulunmaktadır. Bu konuda üniversiteler inisiyatif almışlardır. Gaziantep Üniversitesi, Kilis Üniversitesi, Karabük Üniversitesi ve birtakım Anadolu üniversiteleri hem hoca hem de öğrenci çekebilmek amacıyla tedbirler almışlardır. Doktora, Yüksek lisans ve lisans düzeyinde şu anda 20.000 öğrenci üniversitelerde eğitim almaktadırlar. Bu öğrencilerin bir kısmı devletin teşvikiyle, eğitim fonlarıyla öğrenimlerini devam ettirmektedirler. Bu durum Türkiye açısından ve Suriye açısından nitelikli insan kaynağını karşılama açısından oldukça önemlidir. Bütün bu gerçeklikler ışığında şu anda Suriyelilerin okullaşması ile alakalı perspektifimizde önümüzdeki 3 sene içerisinde Türkiye'yi tatmin edecek bir sonuca gitme hedefimiz bulunmaktadır. Niteliğe hâkim olmakla beraber aynı zamanda niceliğe de hâkim olmamız gerekmektedir. Yıllık 150.000 hedefimiz, haziran ayını gördüğümüzde tahminen 190.000 civarında olacaktır. Gelecek sene ise 150.000-200.000 arasında bir rakam beklenmektedir. Dolayısıyla 3 sene sonra (2020) yaklaşık 1.000.000 Suriyeli çocuğu okullandırmış olacağız.

Şu anda 600.000 sınırı çok radikal bir rakamdır. Çünkü 2015'i kriz olarak değerlendiren Avrupa ülkelerinin toplamda muhatap olduğu kitle yaklaşık 1.000.000'du. Yani 28 Avrupa Birliği ülkesi ve devasa bir Avrupa kıtası yaklaşık 1.000.000 Suriyeli mülteci ile muhatap olduğunda büyük bir kriz yaşamıştır. Hatta bu kriz yalnızca söylemde bir kriz değil, pratikte de kendini gösteren bir kriz olmuştur. 60 yıldır emek verilen Avrupa Birliği projesi bile tartışılır hale gelmiştir. Bunların nedenleri ise Suriyeli mültecilerle alakalı almaları gereken tedbirleri alamamaları veya bu mültecilik olgusunun onların sistemlerindeki mültecilik olgusuna oluşturduğu baskıdan dolayıdır. 2015-2016'da bütün Avrupa ülkelerindeki siyasal seçim süreçlerinin temel belirleyeni mültecilik özelde de Suriyeliler olmuştur. Bu durum siyasal haritayı şekillendirmiştir. Ülkelerin iktidarlarının ki Avrupa Birliği içindeki en dominant ülke Almanya'dır, Almanya'da halihazırda bir hükümetin kurulamama sebebi Merkel'in mültecilerle alakalı politikasının tabanda karşılık görmemesidir. Aslında Avrupa Birliği içerisinde en makul politika Merkel'in tayin ettiği politikaydı fakat taban buna pozitif yaklaşmamıştır ve Merkel'in siyasal gücüne rağmen şu anda Almanya koalisyon kuramayacak bir hale gelmiştir. Aynı zamanda Avrupa'nın en sol partileri, Avrupa'nın en sağ partilerinin söylemlerini kullanma ihtiyacı duydular. Dolayısıyla en sağ partilere meşruiyet kazandırdılar. Böyle ironik bir gerçeklik Avrupa'nın 1.000.000 insanla muhatap olduğu zamanda yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak yaklaşık 3.500.000 Suriyeliyi sınırlarımızda, yaklaşık 500.000 civarındaki Suriye komplikasyonu kaynaklı Yemenli, Afganlı nüfusu içimize aldık. Dolayısıyla şu anda 4.000.000 insan ile muhatap durumdayız. Aynı zamanda 1.000.000 çocuğu en mahrem alan olan eğitim kurumlarımıza almayı hedefliyoruz. Bu operasyonun 11 ili kapsamından dolayı Millî Eğitim Bakanlığı açısından ne kadar zor bir şey olduğunu anlamalıyız.

Avrupa ülkelerinin alamayacağı toplamdaki nüfusu Türkiye, okullarına iddiasına sahiptir. Türkiye, 600.000 öğrenci sayısını şu anda aşmıştır. Bu aşamada en önemli sorun dersliklerdir. Şu an itibariyle hem iç fonlarla hem de dış fonlarla ulaşabildiğimiz derslik ihtiyaç duyulan dersliğin %20'sidir. Dolayısıyla, önümüzdeki 3-4 sene içerisinde Suriye nüfusu bu egride kalacak ise bizim %80'i en kısa süre içerisinde telafi etmemiz gerekmektedir. Türkiye'de toplamda örgün öğretim içerisindeki öğrenci sayısı 17.000.000 sınırındadır. Bu rakam dikkate alındığında ilave 1.000.000 öğrenci sayısı çok radikal bir rakamdır. Çünkü bu rakam birkaç sene içerisinde meydana gelmiştir ve mevcut sistemin buna dair bir hazırlığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin okul altyapısı ile ilgili hızlı bir şekilde süreci işletmesi gerekmektedir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı'nın projeleri mevcuttur. Okullara donanımlı malzemelerin teminin sağlanması da ayrıca önem taşımaktadır. Şu anda birkaç proje üzerinden Türkçe kursları gerçekleştirilmektedir. Fakat şu anda bu kurslar minimum 3 sene maksimum 5 sene daha ihtiyacı karşılar sonrasında bu kursları daha yetkin bir şekilde sisteme alma konusunda çalışmalar bulunmaktadır. Halk eğitim merkezleri okul dışı eğitimlerle alakalı mesleki eğitim veya rehabilitasyon hususunda ihtiyaç duyduğumuz bir unsurdur. Mesleki eğitimde daha önce de bahsettiğim gibi algıyla alakalı birtakım zorunluluklar var fakat bununla beraber mesleki eğitim Suriyelilerin en çok ihtiyaç duydukları eğitim alternatiflerinden bir tanesidir. Kız çocuklarının okullaştırılmasına dair devlet kamu kurumları olarak üniversitelerin ve STK'ların bir gündem oluşturması gerekmektedir. Çünkü savaşın en büyük mağduriyetini savaş bitse de kız çocukları yaşamaya devam edecektir. Dolayısıyla da bu konuda tedbirler alınması gerekmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı da bu konuda nitelikli enstrümanlar üretmektedir. Örneğin, Suriye nüfusu içerisinde muhafazakâr bir kitle İmam Hatipler üzerinden kız çocuklarının okullaştırılmasına ikna olurken, daha seküler bir hayatı benimseyen bir kitle mesleki eğitimi kız çocukları için bir alternatif olarak görmektedir.

AYBÜ Göç Politikaları Merkezi

Güvenevler Mh. Cinnah Cd. No. 16

Çankaya / ANKARA

Tel: +90 312 906 1095

ybu.edu.tr/gpm

Mail: gpm@ybu.edu.tr

Twitter: @gpm_aybu